
MESKEN SIYASASINA AİT EKONOMİK VE TEKNİK MESELELER

İnsanın üç büyük yaşama ihtiyacı gıda, giyinme ve mesken ihtiyaçlarıdır. Gelirimizden altıda beşini vasatî olarak bu ihtiyaçlarımızın tatminine sarfederiz. Kültürle ilişkisi olan giyinme ihtiyacı daha fazla tahavvüllere maruzdur; gıda ve mesken ihtiyaçları hayvanlarda da vardır. Bunlar tabii ihtiyaçlardır, değişmez ve ortadan yok olmazlar.

Hayvan bile ahvali havaiyeye karşı korunmak için, tefrih için ve kışa yiyecek saklamaya mecburdur. Halbuki insan meskeni iktisadî malların istihsaline ve tevziine yarar (ikametgâh yahut dar manada meskende aynı zamanda imalâthane, yazıhane yani büro ve dükkân da bulunur),

İnsan meskeni bundan başka içtimai münasebetlerin tesisine hizmet eder (misafirlikler, ziyafetler, düğünler ve saire gibi içtimai gösterilere de yarar). İnsan meskenlerinin kültürel tarihi meskenlerden *iktisaden* istifade edilmesile başlar, yörük karısı çadırda örer ve dokur, köylü davarile ve biçtiği ekinile evinin avlusunda uğraşır, şehirdeki san'atkâr evciğinde sabahtan akşama kadar çalışır. Yavaş yavaş meskenler arasında *sosyal* farklar belirmeğe başlar; meskende yatmağa, istirahat etmeğe, yemek pişirmeğe mahsus odalar tahsis edilir, hemen her kültür memleketinde bazı kimselerin, beylerin, prenslerin, zadekânın velhasıl kibarların mükellef meskenleri, şatoları, sarayları bu suretle ortaya çıkar.

Şehirlerde bilhassa 19 uncu asırda, oturulan yer (ev) ile çalışılan yer (iktisadî faaliyetin ceryan ettiği mekân) birbirinden ayrıldı: Fabrika, yurd, dükkân, belediye dairesi yalnız çalışmağa idare ve işletmeye tahsis edildi ve meskenlikten çıktı; halbuki köylü, evde sanat icra eden sanaat erbabı ve küçük işçi bugün bile oturduğu, ikamet ettiği evde çalışıyor. Bugün şehir mesken meselesinde bu türlü mesken müşkülli mevzu bahis değildir. Mesken deyince, mutbak müstesna, yalnız oturulan yalnız, ailenin ikametine yarayan binalar hatıra gelir. Yüksek tabakanın oturduğu, içtimai icaplara göre yaptırılan büyük ve lüks ikametgâhlar, zenginlerin evleri bizi burada alâkadar etmez. Bunların inşası umuma taalluk eden ekonomik bir mesele değildir. Saray ve villâların inşası sosyal politikacı değil, mimar ve sanatkâr meşgul olur. Diğer taraftan kimsesiz bekârların ikametini temin etmek mesken siyasetine ait bir iştir. Bunlar için bekâr yurtları mı tesis etmeli yoksa aileler nezdinde mobilyalı ve mobilyasız (yalnız yatak tahsis eden) yerler, odalar mı tedarik etmelidir? Üniversitesi olan şehirlerde talebinin oturacağı yerleri de düşünmeğe mecburuz. Fakat mesken meselesinin özünü, ailelerin ikamet edecekleri meskenler teşkil eder.

Aile meskenleri sırf şehre ait bir meseledir, meskenlerin tekâmül tarihi köylülerin oturduğu köylerde değil bilâkis şehirlerde geçmiştir; pek tabiidir ki banlieu dediğimiz şehirlerin civarı da, şehir ahalisile meskûn olduğu müddetçe, mevzuumuza girer.

Şehir mesken meselesi bir çok teknik noktaları ihtiva eder: malzeme, arsaların parsel haline getirilmesi (ifraz) binaların tulânî ve arzanî maktâ, tarzı inşası, gösterişi buraya girer; fakat masraf meselesi bütün bu teknik hususâtı iktisadî şartlara tabi kılar; ekonomik mülâhazalar çok kerre teknik itibarile bir mükemmeliyet arzedebilecek binaların yapılmasına engel olur. Ekonomik hayatın her şubesinde olduğu gibi mesken inşasında da teknik itibarile rasyonel olan şey ekonomi itibarile rasyonel olamıyor: böyle olsaydı hepimiz "asrın bütün konforile donanmış,, villalarında otururduk; bu ise teknik itibarile mümkün, halbuki ekonomik bakımından mümkün değildir!

Ekonomik mülâhazalar yalnız kaliteyi değil aynı zamanda kantiteyi tayin ediyor. Bazı şehirlerde, inşaat malzemesi mevcut olduğu, mimar ve yapı işçisi bulunduğu halde, mesken kıtlığı oluyor: bunun sebebi inşaatın rantabl olmayaşığıdır. Şu halde daha iyi binaların inşasını teknik mümkün kıldığı halde insanlar gene dar ve fena yerlerde yaşamaya mecbur kalıyorlar.

Daha iyi ve daha geniş meskenlerde oturamıyan bu şehir ahalisine "fakir,, denmektedir. Burada da teknik imkânlarla ekonomik şeyinnetlerinin bir tezat teşkil ettiğini görüyoruz.

Bir cümle ile ifade etmek lâzımgelirse, şehir mesken meselesi kalite ve kantite itibarile tedkik edilebilir.

Buradaki kaliteden şunu anlarız: Küçük meskenler mi yani bir ailelik evler mi yoksa Berlin, Viyana veya İstanbul tertibi apartmanlar, kiralık katevleri, Almanların Mietskaserne adını verdikleri "kira kışmaları,, mı yapalım? Bir aileye en az kaç oda tahsis edelim, bu odaların büyüklüğü ne olmalı? Ahşap mı kârkir mi, yoksa betondan mı, inşa edelim? Nasıl bir temel, ne kalınlıkta duvar, ne yükseklikte tavan, nasıl bir dam, kapı, pencere ve baca yapalım? Zıya ve harareten nasıl istifade etmeli, hava tertibatı ne olmalı? Koridor, mutbak, hamam, kiler, tavan arası vesaire gibi yerler nereye konmalı, nasıl olmalı? Su, havagazı ve elektrik tesisatını içerden mi yapmalı? Döşeme ve duvarlarda nerelere dikkat edilmelidir?

Birçok teknik noktalar ki, bunları kalitesi meskende oturan ailenin sağlık, saadet ve istirahatini yakından alâkadar eder. Fena meskenlerde oturan insanlar hastalanır, böyle bir şehir cemiyeti adeta köflenir, çürür. Meskenlerde bir de kantite meselesi var demiştik. Mesken meselesinde kantite veya kemiyet demek "çok mesken yapmak,, demektir. Fakat istediğimiz miktarda mesken yapacak arsalarımız, üzerinde istediğimiz kadar mesken kurulabilecek parseller mevcut mudur? Yoksa meskenlik arsa bulmaktan sıkıntı mı çekiyoruz?

Bir mesele daha: Aceba yapı masraflarını azaltabilirmiyiz? Arsa masraflarından mı yoksa işçilikten mi tasarruf mümkündür? Yahut da başka bir cepheden hareket ederek inşaata tahsis edilen ikrazatın ipotek faizlerini, arsa ve bina vergilerini, yol masraflarını, tamir ücretlerini nasıl ucuzlatabiliriz dolayısile indirtebiliriz.

Acaba kiraların yükselmesinde umumun bir menfaati varmı? Bu varid bile olsa derhal kapitalistler ortaya çıkıp bina yaptırmaya başlarlar; kiralar bilâkis inerse o zaman bir çok kimseler müstakil leşip yeni meskenlere taşınırlar. Bu meselelerle de arsa ve mesken politikasının içine girmiş oluyoruz.

Kaldı ki mesken "tek başına,, bir sosyal ekonomik şeyinnet değildir, ancak bir cemiyetin sosyal ve ekonomik bütününe bağlıdır. Yine mesken meselesinde herkesi alâkadar eden şey, ele geçenden yani gelirden ne kadarının meskene

tahsisidir; %10, %20, %30 mu; meskenden mi (kiradanmı), giyinmeden mi yoksa yemeden mi tasarruf etmeli; bu mesele de muhtelif sınıflara göre değişir. Orta Avrupanın yukarı taraflarında yaşayan işçi en çok meskenden ve en az gıdadan kısabilmektedir. Halbuki memur icabında açlığa katlanmakta fakat "seviyesinin icap ettirdiği," bir meskenden fedakârlığa razı olamamaktadır (hiç olmazsa bir misafir odası olacaktır!). Umumiyet itibarile İtalyada İngiltereye nisbetle meskenden tasarruf edilmektedir. Halbuki Holanda ve Belçika işçilerin arzusu bir "evciğe," sahip olmaktır. Viyana amelesi veya Rus işçisine bir oda bile kifayet etmektedir.

Bazı sınıflarda ve uluslarda ana ve baba ve çocuklar yahut kadın ve erkek aynı odada yatar; başka yerlerde bu bilâkis ayıp sayılır, bazı memleketlerde bu hallere polis müdahale bile eder. Bu noktalar mesken meselesinin sosyal cephesini teşkil eder.

Mesken tek başına, boş bir yerde duran bir cisim değildir. Ev eve, cadde caddeye dayanmaktadır, insanları, içtimaî mahlûkları nefsinde toplayan şehirler insan kültürünün en yüksek başarılarıdır. Bundan ötürü meskenin şehir bütününe uyması bir meseledir; herkes istediği yerde, istediği gibi bina yapılabilmelidir, yahut herkes evini, binasını kendi haline, harabiye terk edebilmelidir; mesken meselesi şehir imarına ve şehir kültürüne ait büyük meselelerden birini teşkil etmektedir.

Şehir imarı ilk önce sırf teknik bir meseledir: Şehir alanları (meydanları) ve caddeleri nasıl bir genişlikte yapılmalı, ev veya bina blokları ne genişlikte, ne miktarda olmalı, serbest yerler nelerde tesis edilmeli? Münakale yani gidiş geliş, fabrika ve içinde çalışılan sair müesseseler, resmî daireler nasıl bir ve nerede olmalıdır. Şehirde "Verkehrsstrasse," sirkülasyon yolu denilen işlek caddeler ve Wohnstrasse denilen ikamet semtlerindeki yolları birbirinden ayırt edilmeli mi? Birbirine olan nisbetleri ne olmalı? Bu teknik meselelerin de ekonomik bağlantıları vardır. Bu meyanda cadde genişliğinin bina masraf ve inşa tarzına tesiri vardır! Fakat serbest saha dediğimiz meydanların ve parkların tesisi de ekonomik şartlara bağlıdır. Teknik itibarile rasyonel olan şey burada de çok kere kabili tatbik değildir. Teknik hataların meselâ fazla geniş veya dar tutulmuş caddelerin sosyal zararları olur. Üzerlerinde fazla münakale yapılan işlek caddeler bidayette çok dar yapılmışsa bunları genişletmek için icabında meskenlerle dolu olan bir semti yıkmak yahut delerek geçmek lâzımgelir.

Mesken semtlerindeki caddeler, sokaklar bidayette çok geniş

açılmışsa, bunların inşa ve idame masrafları yüksek olacaktır; meskenlere az yer kalacağı için binalar genişliğine gideceği yerde bilakis yüksekliğine gidecek ve burada oturan halkın kışlalarda, olduğu gibi, üstüste veya sıkı sıkıya oturmasını intaç edecektir. Şehir imarına ait bu gibi hatalar bazan bütün bir şehir manzarasını bozabilir, mesken meselesini ve bununla şehir halkının sağlığı, ahlâkını ve içtimaî durumunu tehlikeye sokabilir. Fena kurulmuş bir şehir bir çok nesilleri utandırabilir. Güzellik bakımından da şehir ev ve binaların hususî bir önemi vardır. Muhitimizin güzel oluşu yurda olan sevgimizi derinleştirir. Yıkık ve çirkin şehirler, sakinlerinin sevgi bağlarını gevşetir, ulusu körletir. Bir şehrin güzelliği başka yerlerden binlerce kişiyi kendine çekmek suretile şehir iktisadiyatını canlandırır. Çirkin şehirler ise rantiyeler, mütekahterler, zenginler ve sair kimselerin kaçmasına fırsat verir; böyle şehirlerde ancak fakir halk barınmağa mecburdur.

İstanbul'a gelince :

İstanbul'da şimdiye kadar bir mesken siyaseti takip edilmemiş yahut buna dair bazı tedbirler alınmışsa da semere vermemiştir. Bu şehirdeki meskenler büyük bir tezat arz etmektedir. Bu tezat Londra gibi, Paris gibi, Berlin gibi eski şehirlerde mevcut olan ve bir çok münakaşaya sebep veren tezatlardan da daha üstündür. İstanbul tarafında bugün eskimiş ve konfor itibarile çok geri olan fakat binlerce aileye hakiki bir yurt temin etmiş, muntazam bir aile hayatına sahne olmuş daha bir çok "tek ailelik," meskenler vardır. İstanbul ahâlisinin büyük bir kısmının münferit evlerde oturmak istemesi müstakil bir mesken siyasetinin lehine kaydedilecek bir noktadır. Fakat kısmen iyi ve kısmen oldukça iyi olan bu evlerin yanında binlerce harap olmağa yüz tutmuş, yıkılmağa veya yanmağa mahkûm bir çok değersiz evler duruyor.

İstanbul civarında Marmaranın ve Boğaziçinin sayfiyelerinde, eğer yanılmayorsam, nisbeten iyi ve İstanbul cihetine nazaran nisbeten üstün evler vardır. Diğer taraftan uzak semtlerde fakat zengin Nişantaşda bile, biçare semtlere tesadüf etmek mümkündür.

En acıklı bir manzara arz eden şehir kısmı Beyoğlu ve imtidadıdır. Burada Avrupa spekülasyonu ve hamakati birleşmiş, mesken hususundaki lakaydi ve ihmalden istifade etmiş ve Avrupa şehirlerinde tesadüf edilen *bütün* hatalı inşa tarzlarını burada üst üste yığmıştır: İstikbalin zavallı mahalleleri işte şehrin bu kısmına yükletmiştir. Taksim meydanından yukarı doğru "asrın konforuna" göre binalar,

beton kutuları yapılmış ve elan da yapılmaktadır; hiç olmazsa bu beton kutular yangına ve zelzeleye karşı durabilseler! Bu apartmanların tertibatı güzel olmaktan çok uzaktır; dar bir aydınlık yerin etrafına küçücük mutbak ve hamam sıkıştırılmış, gene dar ve karanlık bir koridorun iki tarafına helâ ve sandık odası ve kiler gibi küçük odacıklar sıralanmıştır. Apartmanların sokak tarafına iki süslü oda, katın arka cephesinde iki küçük yatak odası konmuştur; bu apartmanlarda oturan ve ekseriyeti orta hallerin teşkil ettiği bu zavallı insanlar bu katlara verdikleri paralarla münferit meskenlerde, küçük evlerde daha çok iyi ve rahat oturabileceklerini belki bilmezler; halbuki esaslı bir şehir imarı ve mesken politikası bu vazifeyi üzrine alabilse idi İstanbul da Liverpool Londra, Bremen, Essen ve Duisburg gibi deniz, nehir liman ve sanayi şehirlerinin sahip oldukları tek ailelik münferit meskenlere sahip olurdu.

İstanbul için bir mesele daha var. Gayrı muntazam bir surette yapılmış binalarla dolu olan semtlerin çocukları nereye çıksınlar, nerede oynasınlar? Berlinde ve Viyanadaki çok katlı apartmanlarında oturan halk bilhassa çocuklar civarlarda bırakılan serbest yerlerde, umumî parklarda ve oyun yerlerinde hava almakta ve oynamaktadırlar. Halbuki İstanbul şehrinde vaziyet daha acıklıdır. İstanbul tarafında umumî meydanlar çok mahdut, Beyoğlu tarafında hemen hiç yoktur; Boğaziçinin bahşettiği istirahat imkânından istifade etmek ancak vapur masrafını kaldırabilenlere müyesser! Çünkü şehire yakın Boğaziçi sahili gayrı muntazam inşaat neticesinde bu civarda oturmağa ve gezinmeğe fazla imkân bırakmıyor. Bilhassa fakir tabakaya mensup çocuklar yazın nerede denize girsin, ahali hangi deniz kenarında otursun hava alsın? Bunları şikâyet için söylemiyorum, esasen bu hususta kimi şikâyet edebiliriz? Bu sözlerden maksadım İstanbulun bir an evvel imarı hususunda bir yol bulabilmektir. İstanbulun bir plân daire-sinde tanzim edilmiş resmi bir mesken siyaseti olmalıdır, bu politika eskiyi temizleyecek ve islah edecek, yeniyi kuracak tedbirleri ihtiva etmelidir. "Politika,, imkân sanatı demektir; burada zorluklar içinde sahanın arzettiği güçlükler ve vasıtaların kıtlığı karşısında nelerin mümkün olabileceğini araştırmalıdır:

1) İlk önce normal mesken tipi olarak "tek aile evini,, esas tutmalıdır. Bunu temin etmek mümkündür. İstanbulda ailelerin büyük bir kısmının evlerde oturmak istemeleri mahza isabettir. Sosyal politikacı için bu sevinilecek bir keyfiyettir, çünkü küçük ve bir

ailelik evler "ruhun proletarizasyonuna," karşı bir silâhtir. İstanbulda ötedenberi âdet olan münferit evlerden vazgeçmiyelim!

Evlerden mada yine orta hallilerin yakın ihtiyaçlarına cevap verecek apartımanlara da ileride müsaade edilebilir. Apartımanların küçük evlerde mevcut olmayan bazı faydalı cihazları vardır (bütün odaların bir kat üzerinde olması, inşada birkaç katın birden yapılması dolayısıyla umumî masraflardan tasarruf ve saire). Fakat buna rağmen ileride yapılacak apartımanların miktarını tahdit etmeli ve şekillerini büsbütün değiştirmelidir. Evlerin yüksekliği sokakların genişliğinden çok fazla olmamalı ve binalar bu suretle kâfi hava ve güneş almalıdır.

Yan cephelerdeki feci "ziya aralıkları," ve dolayısıyla ziya alan odalardan vazgeçilmelidir; bu meyanda yalnız iki pencere genişliğindeki apartıman inşasını da yasak emelidir. Evin dolayısıyla apartımanın büyüklüğü nisbetinde arsa geniş olmalıdır. Binaların arkalarına bırakılan avlu veya bahçelerin derinliği binanın irtifaile mütenasip olmalıdır. Ancak bu tedbirler neticesinde bugünkü Beyoğlu cihetindeki kule gibi binaların yapıldıkları havlu şeklindeki arsardan vazgeçilmiş olur.

2) Bu meseleler şehir inşaat nizamnamesinin halledeceği işlendendir. İnşaat zabıtası bina plânını ve bina yüksekliğini tasvip etmediği müddetçe yeni bina inşaatına müsaade edilmemeli ve ileride sokak kaldırımı ve kanalizasyon yapılmadan inşaat müsaadesi verilmemelidir. Bu "beledî yapı yasakları," sayesinde şehir imar idaresi bütün yeni inşaatı diriye edebilir. Bugün şehir iskânında rastladığımız, her tarafa plânsız serpilmiş pahalı binalar yerine şehrin istenilen yerinde ve sokakları yapılan semtlerde vücade getirilecek yeni binalar bir merkezîyet arzeder; bu semtlerde ev blokları bunlara lâzım gelen avlu ve bahçelerle birlikte yeknesak bir surette tanzim olunur.

3) İstanbulda yeni inşaat nerelerde yapılmalıdır; her hale ihtisadi semtten 5 ilâ 7 kilometre uzakta değil, böyle olursa her gün on binlerce kişi yayan veya tramvaylarla bu yolu katetmeğe mecbur kalır. Esasen böyle olursa tenvirat, havagazı ve kanalizasyon masrafları o nisbette artar. O halde şehrimizin müstakbel mesken semti için en elverişli mıntaka *İstanbulun yangın yerleridir*. Burada daha on binlerce nüfus iskân etmek kabildir. Burası "City,"ye (limana, bankalara, belediye, Üniversiteye) yakındır. Şehrin bu semtleri tatlı bir meyil arzeder. Sokak ve bina inşasına elverişlidir. Buralarda yapılan binalar ve sokaklar Beyoğlunun, Kurtuluşun veya

Boğaziçinin sırtlarından daha kolay ve daha ucuzdur. Kaldığı İstanbul'un bir çok yerleri Evkafa ait bulunuyor, diğer arsaları da ucuzca almak suretile bu her kese nafi işlere kullanmak kabildir. Yangın mintakalarında plân dairesinde bir mesken siyaseti takip etmek mümkündür, düzgün yollar, bina blokları ve serbest meydanlar tesis etmek kabildir. Burada 12 metre genişliğindeki sokaklarda 12 metre yüksekliğinde binalar, apartmanlar, 6 metrelik yollarda 6 metrelik tek aile evleri yapmak mümkündür. Burada blok halinde mesken inşa etmek için belediyenin, Devletin (memur evleri) hnsusî şahısları ve büyük inşaat şirketlerinin elele çalışabilirler.

4) Fakat bugün iskân edilen semtin islahına da adım adım başlanmalıdır. Bu islah hareketinde Beyoğlu semti pek ümitsiz bir manzara arzeder: bugün Beyoğlunun dar ve kule gibi ev ve apartmanlarıyla çevrilmiş sokaklarını alacak, bunları islah edecek ve yeniden yıkıp yapacak hangi zengin vardır? Her biri güzel bir manzaraya bakar bu sırtlar bahçeli evlerle çevrilmiş olsa idi ne kadar başka olurdu. Maatessüf artık pek geç kalınmıştır. Avrupadan gelen seyyahlar 2000 senesine kadar Avrupa zevk ve mimarisinin bir düşkünlüğünü temsil eden bu utanılacak abideyi görecektir ve Avuranın en güzel şehrinin bu manzarasından ürkeceklerdir.

Halbuki İstanbul'un bugünkü meskün kısmı, İstanbul civarı (banlieu'sü) pek âlâ ıslaha elverişlidir. Bu yerlerde mevcut evlerin ancak pek azı değerli fakat çoğu tabii ölüme doğru yaklaşmıştır; buralarda yapılacak yeni inşaat yeni imar plânının ve inşaat nizamnamesinin icaplarına göre yapılabilir ve yapılmalıdır. Fakat yarının resmî yapıları da, müstakbel şarbaylık, hastaneler, Üniversite enstitüleri, yarınki büyük daire ve müesseseler, nakliye müesseseleri, müstakbel sosyal sigorta binası gibi binalar hep İstanbul tarafına gelecek binalardır; İstanbul'un yangın yerlerine yapılan bu sıhhi binaların yapılmasından sonra Halk bu setlere akın edecektir.

5) Mesken inşasında bittabi daima masraf meselesile karşılaşacağız. Ahalinin arzettiği iktisadî vaziyete nazaran bu hususa tahsis edilebilen vasıtalar mahdut olabilecektir. Fakat diğer taraftan İstanbul şehrinin lehine kaydedilecek bir çok noktalar vardır. İstanbulda ücretler altına irca edildiği takdirde az Avrupaya şehirlerinkine nisbette çok alçaktır; fakir sınıfların mesken ihtiyacı nisbeten mütevazidir, ikamet semtlerindeki kaldırımlar işlek caddelerin yollarının kaldırımlarından daha hafifce döşenebilir. Meselâ Almanya'da yollara sarfedilebilen büyük yekûnlar İstanbulda bugün yoktur.

Tavsiye ettiğimiz münferit evlerin (bir aileye mahsus) ipotek suretile finansmanı dünyanın her tarafında güçtür, fakat devletin, şehrin veya inşaat kooperatiflerinin bir araya gelip blok halinde inşaata geçtikleri ve bunları kiraladıkları vakidir. Türkiyede de böyle müşterek teşebbüslere girişildiği takdirde dahilden ve hariçten sermaye bulmak mümkündür. Bu teşebbüsler sayesinde halen tatbik edilememekte olan murakabesiz ve individüel inşaatın önüne geçilmiş olur. Tabiidir ki şehir imar müdürlüğü yeniden inşa edilecek ve eskiyi islah ve tadil edilecek semtlere ait bir inşaat plânı hazır edecektir. Bu plan yeni yapıları bir çok şarta tabi tutacak, nizamnamenin ihtiva edeceği mevadı harfiyen tatbik edilecek ve yapılacak ev blokları (resmî veya hususî) bir mühendisin nezareti altında yapılacaktır. İlk örnek caddeler yapıldıktan sonra şimdi Taksim, Nişantaş veya Maçka taraflarında "taş kutu ve kulelerinde,, oturan bir çok kimseler İstanbul sırtlarına geçmeyi istiyceklerdir. Bu güzel şehrin tarihinde üçüncü defa, bu eski kültür ocağında yeni bir şehir daha yükselecektir; bu kerre eski Kayser veya sultanların emrile değil, uyanan bir milletin isteğiyle, çocuklarının ve torunlarının yaşamalarını yeni bir iskân tarzına bağlamak isteyen bir ulusun kendi düşüncesile bir şehir kurulabilecektir. Genç bir ulusun eski Avrupaya gösterebileceği eserlerden biri de bu olabilir!

Prof. Dr. G. KESSLER

(Çeviren: Dr. Muhlis Ete)